

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.3.5>

С. П. ЯБКОВСЬКА

*викладач-методист циклової комісії викладачів народних інструментів,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: syabkovsjka@ipc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0002-8456-5812>*

І. В. МАЗУРОК

*старший викладач циклової комісії викладачів фортепіано,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: imazurok@ipc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0003-1089-424X>*

ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ» У КОНТЕСТІ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНО-ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлюються методичні аспекти викладання навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент», зокрема у контексті формування спеціалізовано-професійних компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва. Науковий феномен спеціалізовано-професійних компетентностей модифікується на основі традиційної інструментальної підготовки музиканта із проєкцією інноваційного підходу, нових методик, експериментальних складників, затребуваності у сучасному суспільстві. На сучасному етапі підготовка висококваліфікованого спеціаліста потребує максимально чіткого уявлення про основні професійні компетентності, потенціал формування яких закладено у змісті та технологіях викладання конкретної навчальної дисципліни.

У науково-методичних працях доведено, що інструментальне мистецтво – основа формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва у класі основного музичного інструменту. Поступовий навчальний процес вибудовується шляхом опанування як грою на інструменті на загальноприйнятих засадах, так і підготовкою інструменталіста до концертно-виконавської діяльності.

Специфічною особливістю діяльності педагога-музиканта є прагнення до розвитку музично-творчого потенціалу студентів через особистісні емоційні переживання, що пов'язано з емоційним впливом музичного мистецтва у творчій та виконавській діяльності.

На основі аналізу наукових досліджень визначено методичні підходи до організації роботи з вивчення програмового матеріалу з основного музичного інструменту у поєднанні з формуванням теоретичних знань, розвитком здібностей, таланту, наполегливості музиканта-інструменталіста.

У статті чітко визначені цілі та завдання інструментально-виконавської діяльності студентів-музикантів та сформульовані конкретні предметні компетентності з дисципліни «Основний музичний інструмент», які доцільно формувати у здобувачів освіти.

Ключові слова: професійні компетентності, аналітична робота, слухове сприйняття, аналіз музичних програмових творів, образно-естетичний зміст, музичний образ.

Вступ. Сучасна освіта вимагає нових підходів до викладання різних навчальних дисциплін. Головною тенденцією розвитку сучасного суспільства є соціально-економічні зміни, прискорення розвитку науково-технічного прогресу, впровадження інноваційних досягнень науки і освіти, оновлення інформаційних і навчальних програм. Стрімко змінюються якості і умови професійної діяльності сучасного вчителя, що вимагають від нього протя-

гом усього життя неодноразово освоювати нові способи та види діяльності в професії, підвищувати рівень кваліфікації та освіти. У зв'язку зі зміною парадигми музичної освіти виникла потреба якісно нового підходу до підготовки майбутніх фахівців у цій галузі.

Поставлення проблеми. В основі навчально-виховного процесу повинна бути мисляча і творча особистість. Сприйняття музики – це складний психічний процес. Сприймаючи і відтворюючи

музику, людина виражає своє емоційне «я», тому що музика здійснює набагато сильніший вплив на людину ніж всі інші види мистецтва. Саме музичне мистецтво має специфічні унікальні можливості цілеспрямованого впливу у бажаному напрямку виховання молоді. Такі особливості музики базуються не лише на вербальному, багатоплановому за формою емоційному впливі на молоду людину, а й впливають конкретно з її першоелементів – мелодії, ритму, гармонії, які проникають у глибини психіки.

На сучасному етапі підготовка висококваліфікованого спеціаліста потребує максимально чіткого уявлення про основні професійні компетентності, потенціал формування яких закладено у змісті та технологіях викладання конкретної навчальної дисципліни.

Специфічною особливістю діяльності педагога-музиканта є прагнення до розвитку музично-творчого потенціалу студентів через особистісні емоційні переживання, що пов'язано з емоційним впливом музичного мистецтва у творчій та виконавській діяльності.

Емоції завжди супроводжують музично-педагогічну діяльність, впливаючи на неї залежно від характеру та інтенсивності емоційного переживання, стимулюють творчий процес, знижують або підтримують його продуктивність. Прагнення педагогів до розвитку музично-теоретичного потенціалу через особистісні емоційні переживання, пов'язане з емоційним впливом музичного мистецтва визначив у своїй праці Б. Додонов. Він вважає, що у мистецтві, і у творчій, і у виконавській, і у споживацькій діяльності людей емоції відіграють особливо важливу роль. Вони не тільки спонукають до активності, активізують усі його психологічні процеси, але й пов'язують їх у єдине ціле, визначаючи те русло, за яким повинні відбуватись акти сприймання, уяви, уявлення та мислення.

Навчальна дисципліна «Основний музичний інструмент» інтегрує в єдину систему окремі предмети музично-теоретичного циклу: теорія музики, гармонія, музична література, а також індивідуальних занять з спеціального циклу: диригування, аранжування, акомпанемент, інструментознавство та інші. Ці дисципліни повинні розвивати не тільки музичні, але й музично-естетичні смаки, збагачувати загаль-

нокультурний рівень студентів, сприяти розвитку професійних навичок, взаємодії художніх засобів музичної виразності у роботі над вивченням програмових творів.

Мета дослідження: обґрунтувати потенціал навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент» у контексті формування у майбутніх учителів музичного мистецтва спеціалізовано-професійних компетентностей.

Аналіз попередніх досліджень. Різні аспекти проблеми формування спеціалізованих професійних компетентностей, проблеми розвитку та вдосконалення виконавської діяльності музикантів-інструменталістів розглядається в руслі системного аналізу музично – виконавських процесів. Проблема формування виконавських здібностей розглядається на основі педагогічних (Ю. Алієв, Т. Рязанова, А. Гордійчук, О. Апраксіна та ін.) і музикознавчих (І. Ляшенко, Б. Астаф'єв, Г. Єрмакова), теорії виконавського мистецтва (Є. Гуренко, Я. Мільштейн, О. Бодіна, В. Белікова). Як свідчить аналіз літератури, дослідники глибоко розкривають закономірності, специфіку та особливості природи музичного мистецтва, підкреслюють творчий характер музичної діяльності. Особлива увага надається вивченню різних аспектів та умов розвитку високорозвиненого музичного сприймання й пов'язаного з ним художньо-образного мислення. Також слід відмітити, що зарубіжні дослідники, представники загальної психології, аналізуючи структуру інтелекту, звертали велику увагу на музичні здібності.

Результати та дослідження. У зміст поняття «музичність» ми звикли відносити музичний слух, музично – ритмічні здібності, емоційний відгук на музику, музичну пам'ять, музичну уяву, музичне мислення. «Музичність» (переживання музики як вираження певного змісту) – це складна загальна здібність, необхідна для занять такими видами музичної діяльності, як слухання музики, виконання та створення музики. Музичні здібності (ладове та ритмічне чуття, музично-слухові уявлення) вимагають, крім музичності, виконавських здібностей. Музично-виконавські здібності: слух, відчуття ритму, музична пам'ять, інтонаційна чутливості, чуття мелодії [Душний : 56].

Основним структурним компонентом здібностей Г. С. Костюк вважає знання (на його

думку, це найважливіша ознака розумового розвитку особистості), яка входить до складу умінь студентів діяти, оперувати ними під час вирішення нових завдань. Автоматизуючи дії, людина перетворює їх на операції, які стають складовими частинами майстерності в поєднанні з емоційними переживаннями, стимулюють творчий мислительний процес та впливають на якість виконання музичних творів.

Цілісний аналіз музичних творів допомагає знайти самостійне виконавське трактування, хоча іноді це викликає певні складнощі у студентів, зумовлені індивідуальним рівнем базових знань та умінь. У зв'язку з цим важливо формувати конкретні предметні компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема у процесі опанування навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент», а саме:

- здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння та навички з предметів: теорія музики, гармонія, музична література, творчих дисциплін;

- здатність використовувати знання, уміння та навички конкретно при розборі нового музичного твору;

- здатність використовувати вміння та навички, набуті в процесі всіх видів практики у професійній діяльності: гра на музичному інструменті, диригуванні, постановці голосу, колективному виконанні.

Для професійного росту студент повинен оволодіти такими загальними компетентностями:

- здатність письмово, або усно висловлювати свої думки;

- вміння проводити дослідницьку роботу (порівняння, виявлення характерних особливостей музичної форми, прийомів розвитку музичного образу, засоби музичної виразності);

- базові знання інфраструктури музичного виконавства;

- володіння методами збору первинної інформації та здатність використання результатів аналізу з метою удосконалення професійної роботи;

- застосування сучасних методів та інформаційних форм роботи для знаходження необхідних музичних творів та методичної літератури;

- здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності і охорони праці.

Поруч зі зверненням уваги на закономірності формотворчих елементів – мелодії, гармонії, ритму, фактури, тонального плану, надається значна увага на створення емоційного впливу на характер музичного образу [Лабунець : 123]. Під час роботи над вивченням музичного твору виявляються всі знання, які отримали студенти з фаху. Ці знання дають змогу логічно, аргументовано будувати свої судження про виразне значення елементів музичної мови. Звичайно, цей дидактичний матеріал, виходячи з конкретних умов, змінюється, урізноманітнюється та доповнюється новими програмовими творами, він завжди художньо-повноцінний, різноманітний зі своїми ознаками, доступний для студентів за своїм образно-естетичним змістом, технологічно – виконавському плані. Обов'язковим є знання музичних термінів, які досить часто застосовуються в музичних творах, в навчально-методичній та науковій літературі.

Уміння аналізувати програмовий твір у поєднанні зі слуховим сприйняттям дає змогу визначити засоби, за допомогою яких композитор виразив зміст, характер виконання та форму музичного твору. Для кращого сприйняття музичної форми обов'язково твори виконуються викладачем, або використовуються технічні засоби навчання.

Сприймання твору, аналіз музичної форми та засобів музичної виразності у психіці людини викликають відповідний емоційний відгук. Студенти повинні постійно збагачувати свій музичний світогляд, ерудицію шляхом ознайомлення з музикою, вивчення основних рис творчості, стилю композитора, розуміння кожного знака нотної графіки, кожного музичного терміна, для того, щоб згодом наукова професійна термінологія стала постійною компетентністю їх професійної мови. Детальний аналіз допомагає зрозуміти структуру музичного твору через зв'язок мелодії та гармонії. логіку функціонального руху, розвиток музичного образу, драматургію музичного твору та його структуру. Для вироблення логічної послідовності розбору твору Т. А. Сергеева розробила конкретний план:

- визначити жанр твору, провідні художні образи, сюжет;

- коротка характеристика творчості композитора, який є автором цього твору (який

напряму в музиці, представник якої країни, основні твори);

– характеристика мелодії чи основної теми (метроритмічні, ладо-тональні особливості, засоби розвитку мелодії);

– характеристика фактури;

– тональний план (аналіз гармонії та висновки щодо відхилень чи модуляцій, особливості гармонічної мови твору);

– визначення кульмінації (засоби її досягнення);

– розшифровка всіх позначень в нотному тексті;

– схема музичної форми;

– висновок.

Музичний твір розгортається в часі. Тимчасова природа музики – одна з найважливіших сторін в їх специфіці – означає, що зміст твору розкривається в процесі розвитку, що художні образи складаються в процесі становлення. Що поза розвитку немає музичної форми в будь-якому її значенні [Гузій].

У широкому сенсі музичний розвиток є процес безперервного руху. де відбувається постійна зміна виразних і конструктивних якостей музики. Джерелом руху служить внутрішня суперечливість: ладові, мелодійні, метро-ритмічні, фактурні, динамічні, темпові протиставлення. Саме ці засоби музичної виразності

впливають на створення музичної форми. Світ музичних форм багатий і різноманітний. Він обіймає і найменші, мініатюрні зразки, і самі грандіозні створення – від невеликого періоду до циклічної форми [Кабур].

Обробка та аналітична робота з музичним твором дає можливість визначити рівень засвоєння навчального матеріалу та оволодіння музичною термінологією, грають активну роль у засвоєнні нового матеріалу. У самостійній роботі студента, у вирішенні проблемних ситуацій, які створює викладач під час заняття, активізує роботу, як у письмовій, так і в усній формі.

Всі ці методи та форми роботи на заняттях – цілеспрямовані на вирішення основних професійних компетенцій у вихованні спеціалістів за фахом.

Висновки. Виховання спеціалізовано – професійних компетентностей у студентів пов'язане не тільки з категорією музичної обдарованості, підсвідомих компонентів психіки, здібностей, педагогічної майстерності, а й з умінням детально аналізувати музичні твори у поєднанні зі слуховим сприйняттям, оволодінням музичною термінологією, розвитком музично-естетичних уподобань та виконавською майстерністю, що забезпечує повноцінний розвиток студента-музиканта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гузій Н. В. Основи педагогічного професіоналізму: навч. пос. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 139 с.
2. Душний А. Методика активізації творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі музично – інструментальної підготовки : навч.- метод. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Дрогобич : Посвіт, 2008. 120 с.
3. Кабур Л. М. Проблема професійної мобільності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки. *Наукові записки : психолого-педагогічні науки*. Ніжин, 2019. С. 139–145.
4. Лабунець В. Інноваційні технології інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики: теорія і практика: [монографія]. Кам'янець – Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2014. С. 351.
5. Побережна Г. І., Щериця Т. В. Загальна теорія музики : навч. пос. Київ, 2004. 342 с.
6. Щолковата О. П. Теорія і методика мистецької освіти : збірник наукових праць. Київ. НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. 181с.

REFERENCES

1. Huzii N. V. (2004). *Osnovy pedahohichnoho profesionalizmu: navch. pos. [Basics of pedagogical professionalism: teaching. village]*. Kyiv : NPU im. M. P. Drahomanova, 139 s. [in Ukrainian].
2. Dushnyi A. (2008). *Metodyka aktyvizatsii tvorchoi diialnosti maibutnih uchyteliv muzyky u protsesi muzychno – instrumentalnoi pidhotovky: navch. – metod. posib. dlia stud.vyshchychkh navch. zakladiv.* [The method of activating the creative activity of future music teachers in the process of musical-instrumental training: teaching. – method. manual for students of higher education institutions]. Drohobych: Posvit, 120 s. [in Ukrainian].
3. Kabur L. M. (2019). *Problema profesiinoi mobilnosti maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi instrumentalnoi pidhotovky* [The problem of professional mobility of the future music teacher in the process of instrumental training]. *Naukovi zapysky : psykhologo – pedahohichni nauky*. Nizhyn, S. 139–145. [in Ukrainian].
4. Labunets V. (2014). *Innovatsiini tekhnolohii instrumentalno – vykonavskoi pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky: teoriia i praktyka: [monohrafiia]* [Innovative technologies of instrumental and performance training of the future music teacher: theory and practice]. Kamianets-Podilskiy : Vydavets PP Zvoleiko D. H., S. 351. [in Ukrainian].

5. Poberezhna H. I., Shcherytsia T. V. (2004). *Zahalna teoriia muzyky: navch. pos. [General theory of music: teaching. village]*. Kyiv, 342 s. [in Ukrainian].

6. Shcholkovata O. P. (2000). *Teoriia i metodyka mystetskoï osvity : zbirnyk naukovykh prats [Theory and methods of art education: a collection of scientific papers]*. Kyiv. NPU im. M. P. Drahomanova, 181s. [in Ukrainian].

S. P. YABKOVSKA

*Lecturer-Methodologist of the Cycle Committee of Folk Instruments,
Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College»
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine*

E-mail: syabkovsjka@lpc.ukr.education

http://orcid.org/0000-0002-8456-5812

I. V. MAZUROK

*Senior Lecturer of the Cyclic Piano Commission,
Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College»
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine*

E-mail: imazurok@lpc.ukr.education

http://orcid.org/0000-0003-1089-424X

EDUCATION OF SPECIALIZED PROFESSIONAL COMPETENCES IN THE STUDENTS OF THE SPECIALTY «MUSICAL ART» FROM THE DISCIPLINE «BASIC MUSICAL INSTRUMENT»

The article highlights the methodology of teaching specialized – professional competencies in the discipline “Basic Musical Instrument” in the process of instrumental training of students majoring in “Musical Art”. The scientific phenomenon is modified on the basis of the musician’s traditional instrumental training with the projection of an innovative approach; new methods, experimental components, demand in today’s society. A component of such processes is the ratio of understanding of instrumental training and performance in the interpretation of instrumental and performance training or art in general. At the current stage, the training of a highly qualified specialist requires the most clear idea of the main professional competencies of a specific academic discipline.

It has been proven that instrumental art is the basis of the formation of performance skills of the future music teacher in the class of the main musical instrument. Gradual educational process by mastering both playing the instrument on generally accepted principles and preparing the instrumentalist for concert and performance activities.

A specific feature of the activity of a teacher-musician is the desire to develop the musical and creative potential of students through personal emotional experiences, which is connected with the emotional impact of musical art in creative and performing activities.

Based on the scientific analysis of research, a certain author’s formula for studying the program material of the main musical instrument has been determined, in combination with theoretical knowledge, abilities, talent, perseverance, and systematic preparation gives an excellent result and forms the creative personality of the musician-instrumentalist.

The article clearly defines the goals and objectives of the instrumental and performing activities of student musicians.

Key words: professional competences, analytical work, auditory perception, analysis of musical program works, visual and aesthetic content, musical image.